

Доповідь О. Шуплат на тему:
«Фінансове забезпечення інвестиційної діяльності
підприємств сфери туризму»

Сучасна індустрія туризму є однією з найбільш прибуткових і динамічних галузей світового господарства. У 2015 році темпи зростання світового ринку туристичних послуг, перевищили темпи зростання світової економіки загалом.

Реалії ж України, протилежні світовим тенденціям. Підводячи підсумки 2015 року, міжнародні організації склали рейтинги, що визначають місце країни в світі в залежності від ряду чинників (табл. 1). Згідно них, Україна за останній рік багато в чому втратила.

Таблиця 1

Місце України в світових рейтингах

Місце в рейтингі	Назва рейтингу	Організатор рейтингу
68 з 100	Національний бренд	Британська консалтингова компанія Brand Finance
79 з 140	Конкурентоспроможність	Всесвітній економічний форум
31 з 124	Людський капітал	Всесвітній економічний форум
83 з 189	Легкість ведення бізнесу	Світовий банк
56 з 102	Бюджетна прозорість	Всесвітня мережа організацій International Budget
89 з 174	Інвестиційна привабливість	Гамбургський інститут світової економіки
170 з 189	Державні витрати у ВВП	Doing Business
163 з 189	Податкове навантаження, % ВВП	Doing Business
130 з 168	Сприйняття корупції	Міжнародна антикорупційна неурядова організація Transparency International
175 з 184	Прямий внесок у ВВП (відносний показник)	Всесвітня рада з туризму і подорожей
41 з 50	Інноваційна економіка	Агентство Bloomberg

У 2015 р. незважаючи на значний туристичний потенціал за даними Всесвітнього економічного форуму, Україна не потрапила до рейтингу країн, привабливих для туризму, куди увійшли 141 країна. Лідерами стали Іспанія, Франція та Німеччина. Індекс інвестиційної привабливості за методикою Європейської Бізнес-Асоціації у 2015 р. знизився з 3,43 у 2011 р. до 2,56 та характеризується як несприятливий.

У рейтингу національних брендів, який вираховується за чотирма показниками: туризм, людський капітал, продукти та інвестиції, Україна знизилась на 15 позицій.

Негативні тенденції спостерігаються і у національній статистиці. Внесок сфери туризму у ВВП не перевищує 2,5 млрд. дол. США (табл. 2). В той час як, за експертними оцінками, надходження до бюджетів усіх рівнів могли б становити близько 10 млрд. дол. США на рік. Стільки ж отримують країни, співставні з Україною за туристичним потенціалом. Для прикладу, прямий внесок туризму у ВВП Франції становить 80,4 млрд. євро, Італії – 68,8 млрд. євро, Іспанії – 62,1 млрд. євро.

Таблиця 2

Внесок сфери туризму у розвиток України та місце у міжнародному рейтингу в 2014-2015 рр.

Показник	2014				2015				Прогноз на 2026 р., відносний внесок (%)	Зростання 2016-2026, (%)
	внесок (млрд. дол. США) / тис. роб. місць	Рейтинг**	Відносний внесок, %	Рейтинг**	внесок (млрд. дол. США) / тис. роб. місць	Рейтинг**	Відносний внесок, %	Рейтинг**		
Прямий внесок подорожей і туризму у ВВП	2,4	71	1,9	155	1,3	96	1,4	175	1,4	2,9
Загальний внесок подорожей і туризму у ВВП	9,1	63	7,1	122	5,1	83	5,3	154	5,4	2,5
Прямий внесок подорожей і туризму у створення робочих місць	332,9	45	1,7	162	214,4	56	1,2	176	1,3	1,5
Загальний внесок подорожей і туризму у створення робочих місць	1270,0	32	6,4	128	842,9	42	4,8	157	4,9	1,0
Генеровані потоки від експорту туристів	2,7	66	4,6	128	1,6	93	3,0	156	4,8	6,5
Капітальні інвестиції подорожей і туризму	0,5	88	2,2	167	0,3	115	2,0	173	2,0	3,8

За даними Всесвітньої туристичної організації туристичний експорт в Україні у 2015 р. становив 1,6 млрд. дол. США, в той час як, середній показник для Європи дорівнює 10,8 млрд. дол. США. За рівнем залучення капітальних інвестицій в туризм, Україна посіла 115 місце з 184 країн, з показником 0,2 млрд. дол. США.

За даними Всесвітнього економічного форуму, Україна використовує менш ніж третину від наявного туристичного потенціалу. Причина полягає в тому, що розвиток сфери туризму розглядається в Україні як другорядний, а дії влади щодо законодавчої та організаційно-економічної підтримки – безсистемними.

Очевидним є те, що сучасна державна фінансова політика у сфері туризму не сприяє формуванню достатнього фінансового капіталу для ефективного відтворення галузі.

На даний час, основними джерелами інвестиційного забезпечення сфери туризму можуть бути: власні кошти підприємств, у вигляді прибутку, бюджетні та позикові кошти, а також іноземне інвестування.

Проаналізувавши динаміку та структуру фінансового забезпечення інвестиційної діяльності в сфері туризму було встановлено, що обсяги державного фінансування сфери туризму, не зважаючи на те що у 2012 році Україна була співорганізатором Євро-2012, були незначними. А у 2015 та 2016 роках взагалі не передбачено кошти на туризм з державного бюджету. Для прикладу, в середньому європейські країни на розвиток туризму виділяють від 10 до 50 млрд. євро, щорічно, що в 200 разів більше ніж Україна (Франція -52,9 млн. євро, Польща – 10,4 млн. євро) (табл. 3) .

Оцінюючи власні можливості фінансування інвестиційної діяльності встановлено, що у 2011-2015 рр. 45% підприємств сфери туризму були нерентабельними. Найбільша кількість збиткових підприємств була у сфері мистецтва, спорту, розваг та відпочинку. Проте, саме власні кошти при здійсненні інвестиційної діяльності в країні залишаються для вітчизняних підприємств основним джерелом фінансування (63,3 %).

**Фінансові результати (прибуток/збиток) діяльності підприємств
сфери туризму в Україні у 2011-2015 рр.**

Показник	2011	2012	2013	2014	2015 (9 місяців)
Фінансовий результат (сальдо) за усіма видами діяльності, млн. грн.	122210,0	101884,7	29283,2	-523587,0	-183894,0
Фінансовий результат (сальдо) діяльності усіх підприємств сфери туризму, млн. грн., в тому числі:					
Тимчасове розміщування й організація харчування підприємства, які отримали збиток (у % до заг. кіл.)	-571,6	-862,5	-1270,5	-6579,0	-3158,9
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок підприємства, які отримали збиток (у % до заг. кіл.)	39,7	41,1	40,5	40,5	47,3
Діяльність туристичних агентств, туристичних операторів, надання інших послуг із бронювання та пов'язана з цим діяльність підприємства, які отримали збиток (у % до заг. кіл.)	-1706,2	-2280,4	-1280,4	-2911,4	-1658,1
	43,8	45,7	42,7	44,4	72,5
Діяльність туристичних агентств, туристичних операторів, надання інших послуг із бронювання та пов'язана з цим діяльність підприємства, які отримали збиток (у % до заг. кіл.)	-141,1	-107,0	-453,5	-282,3	н.д.
	36,8	36,3	31,9	35,1	н.д.

Аналіз фінансування інвестиційної діяльності підприємств сфери туризму за рахунок банківського кредитування засвідчив, що загальна кількість наданих кредитів на інвестиційні потреби у 2015 році становила 98,6 млрд. грн., з них у сфері туризму приблизно 1,25 %, що на 6% нижче показника 2014 р.(табл. 4).

Таблиця 4

Кредити надані підприємствам сфери туризму на інвестиційні потреби в Україні та їх питома вага в інвестиційних кредитах наданих банками нефінансовим корпораціям у 2011-2015 рр.

Показник	2011	2012	2013	2014	2015
Кредити надані нефінансовим корпораціям на інвестиційні потреби (усього), млн. грн.	91302,2	89104,8	96741,4	100682,5	99909,0
Кредити надані підприємствам сфери туризму на інвестиційні потреби, млн. грн., в тому числі:					
тимчасове розміщування й організація харчування	771,4	622,6	674,9	843,2	903,1
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	604,5	753,4	471,2	298,1	220,2

<i>діяльність туристичних агентств, туристичних операторів, надання інших послуг із бронювання та пов'язана з цим діяльність</i>	<i>н.д.</i>	<i>н.д.</i>	217,5	185,7	130,3
Питома вага інвестиційних кредитів, наданих підприємствам сфери туризму у кредитах наданих нефінансовим корпораціям на інвестиційні потреби, %	1,5	1,6	1,4	1,3	1,3

Негативною є тенденція із залученням іноземних інвестицій. Так, обсяг прямих іноземних інвестицій у розвиток сфери туризму станом на 1 січня 2016 року становив лише 470,5 млн. дол. США., що склало менше 1 % від загального обсягу таких інвестицій в економіку України (табл. 5).

Таблиця 5

Фінансування підприємств сфери туризму за рахунок прямих іноземних інвестицій у 2011-2015 рр., млн. дол. США

Показник	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Прямі інвестиції нерезидентів в Україні (акціонерний капітал та боргові інструменти), усього	51774,5	58624,9	65787,0	67306,1	54041,9	51195,6
Прямі інвестиції у підприємства сфери туризму, в тому числі:	1034,5	1092,2	997,5	603,5	523,3	470,5
<i>Тимчасове розміщення й організація харчування</i>	450,2	721,1	822,1	446,5	382,3	353,1
<i>Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок</i>	584,3	371,1	175,4	157,0	141,0	117,4
Питома вага ПІІ (акціонерного капіталу) підприємств сфери туризму у загальному обсягу, %	2,3	2,2	1,8	1,1	1,2	1,1

Аналізуючи обсяги капітальних інвестицій в країну за видами економічної діяльності, встановлено, що у 2015 р. переважало фінансування інвестиційних витрат підприємствами промисловості - 34,5%, будівництва 15,4%, сільського господарства - 10,7% .

Статистичні дані засвідчують, що у 2015 р. загальний обсяг капітальних інвестицій в сферу туризму, склав 1,9 млрд. грн. Зрештою впродовж 2011-2014 рр. їх питома вага становила в середньому 1,25% від загального обсягу по країні. У 2015 р. цей показник знизився до 0,8%, найменше коштів надійшло до

підприємств з тимчасового розміщення й харчування - 0,39 % та мистецтва, спорту та розваг - 0,37 % (табл. 6). Зрозуміло, що такий рівень є недостатнім. Для порівняння, у світі на них припадає 4,3% загального обсягу інвестицій.

Таблиця 6

**Капітальні інвестиції освоєні підприємствами сфери туризму
у 2011-2015 рр., млн. грн.**

Показник	2011	2012	2013	2014	2015
Усього по країні	241286,0	273256,0	249873,0	219420,0	251154,0
Усього по сфері туризму	3010,0	4862,9	4083,0	2022,4	1920,7
<i>Тимчасове розміщення й організація харчування</i>	<i>1572,7</i>	<i>2264,9</i>	<i>1476,8</i>	<i>1482,9</i>	<i>970,0</i>
<i>Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок</i>	<i>1437,3</i>	<i>2598,0</i>	<i>2544,5</i>	<i>508,7</i>	<i>921,4</i>
<i>Діяльність туристичних агентств, туристичних операторів, надання інших послуг із бронювання та пов'язана з цим діяльність</i>	<i>н.д.</i>	<i>н.д.</i>	<i>61,7</i>	<i>31,7</i>	<i>29,3</i>
Темп проросту капітальних інвестицій по країні, %	33,6	13,3	-8,6	-12,2	14,5
Темп приросту кап. інвестицій по сфері туризму, %	49,7	61,6	-16,1	-50,5	-5,0
Питома вага капітальних інвестицій освоєних підприємствами туристичної сфери в Україні, %	1,3	1,8	1,6	0,9	0,8

У 2015 р з усього обсягу капітальних інвестицій освоєних в сфері туризму за рахунок коштів державного бюджету було профінансовано підприємства з тимчасового розміщення й організації харчування – 0,2% та підприємства мистецтва, спорту, розваг та відпочинку – 4,6 %.

Отже, з метою підвищення інвестиційної привабливості галузі та покращення фінансового потенціалу для інвестування розвитку її підприємств необхідно здійснити наступні заходи.

1. Розробити та затвердити Державну стратегію розвитку туризму. До обговорення залучити фахівців сфери туризму та громадськість.
2. Створити на регіональному рівні (насамперед, у депресивних та прикордонних областях) при органах виконавчої влади неприбуткові інституції, які б сприяли залученню іноземних інвестицій.

3. Розробити комплексні інвестиційні програми на державному та регіональному рівнях з використанням системного підходу - врахувати можливість подальшого розвитку даного об'єкту та створення на його базі туристичного центру.

4. Підвищити фінансову та інвестиційну грамотність малих та середніх суб'єктів господарювання туристичної сфери на регіональному рівні. Адже завдяки розробці та впровадження освітніх програм з питань інвестиційної діяльності можлива активна інтеграція цих суб'єктів у процес реалізації інвестиційних проектів на регіональному рівні.

5. Міністерству інформаційної політики більше уваги приділяти інформаційному висвітленні туристичного потенціалу України в міжнародних засобах інформації.

6. Удосконалити механізми статистичного обліку, в частині виокремлення даних, щодо пасажирських перевезень та показників економічної діяльності туроператорів і тур агентів, з метою розрахунку прямого та загального внеску сфери туризму в економіку країни.

7. Підвищити дієвість використання в галузі фінансово-кредитних важелів через:

- зрівняння умов здійснення інвестиційної діяльності як для вітчизняних так і іноземних інвесторів;

- відміну практики оподаткування грошових коштів при внесенні акціонерного капіталу в іноземній валюті;

- використання інвестиційних податкових канікул в пріоритетних регіонах, або окремих туристичних об'єктів;

- звільнення від оподаткування ввезених на митну територію України устаткування, обладнання та інших засобів необхідне для реконструкції, модернізації чи створення нового об'єкту туристичної інфраструктури.

8. Активно застосовувати інноваційні інструменти фінансового забезпечення інвестиційних проектів. Зокрема, ефективним інструментом залучення довгострокових іноземних інвестицій, могли б стати муніципальні або корпоративні інфраструктурні облігації, які можуть бути розміщені на

міжнародних ринках капіталу. Привабливість таких облігацій полягає в тому, що вони є менш ризиковими (окрім державних) цінними паперами, не потребують забезпечення, конкуренція між інвесторами сприяє зниженню відсоткових ставок, тощо. Україна вже має досвід використання даного інструменту в процесі підготовки до проведення Євро – 2012.

Закінчуючи свою доповідь хочу подякувати за увагу і побажати плідної співпраці з даного питання на майбутнє.